

vůbec. Nelze organismus neb člověka najednou po všech stránkách prozpýtovat. Třeba jest, aby jednotlivé vědy osvěcovaly každá jinou stránku tohoto předmětu a tvořily si za svým určitým účelem svůj zvláštní pojem o člověku a organismu. Třeba tedy provést v bádání o společnosti dělbu práce dle všeobecných zákonů logických a vymeziti přesně každému pracovníku jeho obor. —

Spisovateli náleží zásluha, že analogie mezi státem a člověkem, organismem a společností kriticky rozebral, všechny tyto pojmy logicky rozlišil a přesně vymezil obory, kterými jednotlivým vědám, studujícím lidskou společnost, jest se zabývat, aby zmatky pominuly a společný předmět byl soustavně vyčerpán.

Ot. Jšk.

Dr. Fr. Oppenheimer, Nationalökonomie, Sociologie, Anthropologie. (Zeitschrift für Socialwiss. III. Jahrg. 1900. Heft 7—9.)

Úvaha tato jest jaksi protějškem spisu předchozího. Vytýká-li Kistiakowski potřebu dělby a přesného rozlišení práce při zpytování zjevů společenských, Oppenheimer klade důraz na srůstání dvou příbuzných věd v třetí nové, oběma nadřaděné. Tato vzniká, objevují-li se ve dvou naukách společné jim zákony. Jest naděje, že postupným vyšetřováním takovýchto zákonů posléze dospějeme k jakési monistické vědě, která spojí v jednotu veškeré zákony ve všech ostatních naukách platné. Ježto počátkem a koncem všeho bádání zůstává člověk a jeho vztahy ke všem jiným věcem, lze tuto ústřední vědu pojmenovati anthropologií.

Již nyní projevuje se den co den větší souvislost nejen mezi vědami přírodními, ale i duchovními, takže jedné bez druhé nelze dobře porozuměti. Sociologie jakožto nauka o kolektivním životě vůbec stane se bezpochyby středem věd duchovních. Národohospodářská nauka, pokud vyšetřuje, co kdy vedlo lidi k hospodářské činnosti a ji podporovalo, nemůže se obejít bez dějinné vědy a naopak; neboť i tato dovede si vysvětliti činnost lidí politickou, vědeckou a uměleckou jenom tehda, přihlédá-li k jejich činnosti hospodářské. V obou případech jednají lidé kolektivně, a proto ten i onen odborník musí znáti zákony kolektivních úkonů čili sociologii. Oběma potřebna znalost theoretického národního hospodářství a theoretické vědy dějinné. Filosofie dějin hledá nejen zákony postupných zjevů společenských, ale i odhaduje hodnotu dějinného vývoje — týž úkol má i sociologie. Jenže nadto jest této zpytovat také zákony společenských zjevů současných, tak že s filosofií dějin je totožna pouze z polovice, ne celá (jak tvrdí Barth). Věda dějinná nechť i na dále líčí, jak rozličné prostředí působí ve vývoj heroa neb jedince, a jak naopak genius obměňuje své okolí a budí utajené (latentní) síly v kolektivní duši; tím sice přispěje k zdokonalení vědy o kolektivním jednání, ale nesmí sama neuzít pouček, které tato nauka již zjistila. — Jiné pouto druží sociologii k duševědě individualní. Tato poučuje nás o tom, co bývá pohnutkou činnosti jednotlivcovy vůbec, tedy i hospodářské. Tyto vědomosti opatřiti si musí i sociolog, aby psychologii kolektivní uměl obdobou vysvětlovati i pohnutky činností souborných. Nové a nové styky sociologie s jinými obory stávají se patrnými, jakmile vyšetřujeme podmínky jiných plodů souborných úkonů:

práva, náboženství, umění a řeči. I bude vždy odborníkům s prospěchem, budou-li při řešení záhad těžiti z nadřazené vědy ústřední.

Na př. uvažme, jaké světlo se rozlívá na záhadu o rentě pozemkové, přibíráme-li na pomoc poučky sociologické! Tento důchod z majetku pozemkového (bez práce) jest původu staršího než-li sám stát. Za pradávných dob bojovní pastevci, vrazivše do území usedlých rolníků, seberou jim kde co. Potom opakují ty loupeže pravidelně rok co rok, pozůstávajíce oloupeným pouze věci nezbytně potřebné (jako asi včelaři odbírajíce med včelám). Později trvale podmaní si zemi, a poddaní odvádějí obtížné poplatky (rentu pozemkovou), přinášejíce je kočovníkům bytujícím v stanech za hranicemi krajiny podmaněné. Posléze však bojovný kmen usadí se uprostřed svých poddaných a hospodaří na zabraných pozemcích. Tak vzniká stát — ne z touhy po »panství«, nepřesněm to výrazu, nýbrž po výhodách hospodářských. Výbojníci upravují a zaručují si rentu pozemkovou prvními veřejnými zákony, a posvěcují její vybírání po případě i úmyslnou obměnou učení náboženského. — Spisovatel uvádí mimo ten i jiné příklady, jak pěkně řeší se rozličné záhady užitím sociologických výzkumů. Jmenovitě pak uvádí vznik renty pozemkové za doklad, že ne všecko právo vzniká, jak tvrdívá právní filosofie, z nějaké »právní ideje«, nýbrž někdy i z násilí. Ale pouze někdy; vyvěrá-li jednou z výboje a nerovnosti (z porobení národa jiným), rodí se jindy za míru a ze společenské rovnosti. Rovnost uznávána bývala zprvu mezi údy pokrevně příbuzné hordy a přiznávána znenáhla i těm, s nimiž bývala žádoucí výměna zboží, tedy hlavně v mezinárodním styku kupcům na tržištích. Dopřáváno jim (arci za některé poplatky velmožům), aby jako osadníci usazovali se tu onde mezi cizím národem a požívali práva rovnosti. V jejich ohrazených městištích zrodilo se právo měšťanské, které pak bylo vzorem všeobecného práva občanského. A což je nadmíru významno, tomuto právu ustupuje vždy více právo vzniklé z násilí. Nelze tedy jen právo rovnosti pokládati (dle Gumpłowicze) za východisko, nýbrž za cíl společenského vývoje.

Posléze sblíží se přírodní vědy, jmenovitě biologie, s vědou socialní, jakmile dohodnou se o význam slova »organismus«. Bude třeba takého výměru tohoto pojmu, aby hodil se na každý organismus vůbec, ať individuální, ať kolektivní; neboť Schäffle a Lilienfeld pochybili hlavně tím, že společnost prohlašují za určitý organismus místo za organismus vůbec. — To usnadní vznik konečné centralní vědy, která všem ostatním bude nadřaděna. Zasvěcenec v tuto centralní nauku nebude arci znáti všechny podrobnosti jednotlivých odborů, ale osvojí-li si znalost jistých nadřaděných zákonů, vládnouti bude jádrem všech vědeckých výsledků.

Ot. Jšk.

Rich. von Schubert-Soldern, Individuum und Gemeinschaft. (Zeitschr. für die ges. Staatswiss. 55. Jahrg. 1. Heft).

Na rozdíl od předchozích dvou rozprav klade tato důraz na úkol individua ve společnosti. — Pospolitost (*Gemeinschaft*) nevzniká z pouhého prostorového sousedství jedinců, nýbrž teprve když tito usuzujíce ze zevnějších známek vniterné své stavy, poznávají shodu svých citů a snah. I jme se pak druh druhu účinně pomáhati, aby pospolu domohli se toho, co je blaží, a odvrátili od sebe, co je jim strastno. Zprvu snad jen nahodile se přesvědčili, že součinností